

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ՌԱԶՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 թվական-1913 թվական) բաժնորդացիներն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ. Եվրոպայի և Ասիայի բաժնորդացիներն է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր. : Կամակ կամ դրամ Կրկնի այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

ԻՆ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 40

1913 ՄԱՅԻՍ 7 ԴՆ

(2. 8. 1913 Ապրիլ 24)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտեցող և կոմսսար միտի կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Գործարար չէ վերագործունէն չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցուեալ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջկգիրը 1 սանդղակարժէ: Կշիւագիրը 2 սանդղակ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17.

ՌԱԶՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ձիւնորագրութիւնը Օսմանեան հայրենիքի մէջ. — Ռուսիա, Թիւրքիա եւ Հայաստան. — Կամակ կամ դրամ Կրկնի այս հասցեով. — Պարսկաստանի համար 1 ֆր. : Կամակ կամ դրամ Կրկնի այս հասցեով.

ՁԻՆԻՈՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՁ

Ներկայիս մէջ խնդիր է թէ հարկ է չը հայերը շարունակեն զինուոր տալ անպիտի պայմաններու մէջ ուր զոհողութիւնը կը պարտադրուի, իսկ ընդհակառակը կը զրացուի արդարութիւնն ու հաստատութիւնը: Իրենց Հայ հայրենակիցները հարատւահարող ֆիւրստերը Համիդիէ հեծեղադուզը ունին և ընդհանուր զինուորացիութեան չեն մասնակցիր. վարկենարարը ֆիւրստերուն լայնօրէն չնորհուած է տեսակ մը ապակեղանացում, ինչու ստեղծագործ Հայերուն զրացուի համանման դը թիւն մը: Մենք Հայերս էինք որ մեր բոլոր ուժովը պնդեցինք զինուոր տալ հաստատութիւնը իրաւաւ դարձնելու համար. կը հարցընեմ, ո՞ւր մնաց հաստատութիւնը. ե՞րբ տեսցանք և չի պիտի ունենալ զայն, ուրեմն անտեղի չէ՞ զինուոր տալը:

Ուրիշ բան է եթէ ինչպէս մահ մեղադրանք ֆիւրստերուն, նոյնպէս ալ խոտմեայ Հայուն համար այդ տեսակ մէջ ապակեղանացումը շատ չի տեսնելով, թողտաքուի որ Հայաստանի մէջ Հայկական դուռը մը կողմուի, որով երկրին ընդհանր Հայերը կարող ըլլան մէկ կողմէ ինքիւնքին պաշտպանել տապալակարար տարրերուն դէմ և միւս կողմէ ի հարկին հաստատուող հայրենիքը պաշտպանել թրջնաւորին դէմ:

Անհատատութիւնը շատ աչքի կը դարնէ նաեւ զինուորական բարձրագոյն ատտիճաններու համար. Բանակային զինուորական բարձրագոյն վարժարանը ընդունուելու համար Հայ մը բացառիկ բազմ մը ունենալու է. հազարաւոր Թուրքերուն մէջ հայեր

մատի վրայ համարուող Հայ աշակերտներ կը տեսնուին զի յայտնի դժկամակութիւն կայ Հայերը զինուորական վարժարանը ընդունելու, որու դէմ գանադան պատրուակներ յառաջ կը բերեն: Հայերը զինուոր տան ու զրացուին անոնց զինուորական բարձր ատտիճանները. Հայերը զինուոր տան ու հայաբնակ դաւաճներու մէջ դրուելու չի բարութեղէ գաս՝ ինքնապաշտպանութեան ամէն միջոցէ զրկուին:

Հայ ազգը ի սկզբան պատեհութիւն չունեցաւ զինուորական ծառայութեան պայմանաւորուելու: միայն և միայն արդարութեան ու հաւատարմութեան երաշխաւորութիւնը ձեռք բերելով: Բարեբաղդաբար հաշտութիւնը մօտալուտ է և երբ Թուրքիա կը պատրաստուի իւր սպառած ոյժերը վերանորոգելու խաղաղութեան մէջ, Հայ ազգը՝ որ բոլոր եւրոպացւոց դատողութեան կողմէն է ըլլալ վերանորոգման ամենամահաւ ժեշտ տարրը երկրին մէջ՝ հարկ է որ զինուորական ծառայութեան հարցը առարկայ ընէ վերաքննութեան և Հայերու զինուորական ծառայութեան մասնակցութեան եղանակը ճշգրտի ու պատշաճեցուցուի Հայ ազգի առանձնայատուկ ցեղային, կրօնական և տեղական պահանջներուն:

ԳՈՂ ՎԱՍԻԼ

ՌՈՒՍԻԱ. ԹՈՒՐԿԻԱ. ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Իննսուն, 19 ապրիլ 1913

(Շաբ. 39րդ քուէն եւ վերջ)

Վրաստանի պայքում

« Այստեղ ամենայնիւ, դէպքեր, որոց ճիշդ մանրամասնութիւնները դժուար է ստանալ: Խոտմեայութեանց և վրաստանի զայրոյթի սաստկացումը կը ցուցնեն և ամենացաւալի կերպով կը բազմապատկուին: Պիթիւի մէջ երբ սպաննուած քուրդ մը գրտնուցաւ, հակահայ զգացմանց սաստիկ պայթման մը առիթ ընծայեց, բազմաթիւ հայեր ձերբակալուեցան և տեղական իշխանութիւնը զինուորական օգնութիւն ուղեց: Էրզրն կեանքի մէջ երբ հայու մը տունը պայթ

ման մը առիթ աւերակ դարձաւ, պաշտօնական ծանուցումը յայտարարեց որ հոն սողող կերպով պոմպաններու գործարան մը երեան հանուած է:

Արդ՝ միւս կողմէ Հայոց Պատերազմաբանը Հաճընէն, Մուշէն, Խոյթէն, Ատանայէն և Կիւնդէն վերդուիլ հեռագիրներ կը ստանայ որոնք ամէն կերպ ցաւալի դէպքեր կը տեղեկագրեն որով Հայերը ֆուրգերու բռնած գիրքէն վրաստանու են և դէպք մ'ալ պատահած է Հաճընի մէջ հսկողութեան պաշտօն ունեցող ժանտարմաներէն և զինուորներէն:

Իրաց այս վիճակը ունէ ժամանակ ցաւալի և ծանր պիտի ըլլար. բայց այսօր մասնաւորապէս ծանր հանգամանք մը կը կրէ, սա երկու պատճառաւ: Առաջին պատճառն այս է որ այն հայ պատգամաւորութիւնը որ իշխման պիտի և կաթողիկոսէն ճանչցուած է ընդ նախագահութեամբ Պօղոս փաշա Նուպարի՝ որդի հոգաւոր Նուպար փաշային՝ այս պահու փարիզի մէջ կ'սպասէ թշնամութեանց դադարման որպէս զի մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը Հայկական խնդրին վրայ հրաւիրելով պահանջէ որ այնպիսի լուծում մը տրուի այդ խնդրին, որ բոլորովին և մշտապէս երաշխաւորուի հանրային ապահովութիւնը և լաւ վարչութիւն մը տիրէ հայաբնակ նահանգներուն մէջ:

Ուստի փոխառ զիբքք

« Երկրորդ պատճառն այս է որ, անտարակոյս կերեւի որ եթէ Հայկական խնդիրը չուտով չտանալ Թուրքիոյ ձեռամբ գոհացուցիլ լուծում մը, Ռուսիոյ ձեռամբ լուծուելու ապահովութիւնը պիտի լինի: Կաւկասիա գտնուող կարգ մը հայերու դաւակցութիւններուն պատճառով Ռուսիա երկար ժամանակ Թուրքիոյ Հայոց նկատմամբ պազ անտարբերութիւն մը ձեւացուց: Իշխան Լոպատսոֆի 1896ի քաղաքականութիւնը կրնանք յիշել: Այսօր դրուելու բոլորովին փոխուած է: Ման

րամանութիւններու մէջ մանկուանկարող ըլլալովս հանդերձ, կարող եմ հաստատել որ այժմ Ռուսիան Հայոց համար վերմ և գործունեայ բարեմտութիւն մը ցոյց կուտայ և իր իշխանութեան բոլոր կշռովը պիտի նպաստէ անոնց պահանջներուն, սակայն այս միակ վերապահութեամբ որ Հայերն իրենց գտող չաւրեն (compromise յեղափոխական և անիշխանական ընթացքի հետեւելով:

Երիտասարդ Թուրքերու գլխաւորաց ամենալուսաւորեալներն շատ լաւ գիտեն վրաստանը և կողմնակից են օտարաց օժանդակութեամբ ամենաարմատական և ամենապատական միջոցներու կիրառման: Թէ՛ վեհապետը և թէ՛ թագաւորական իշխանապետը այս հայեցողութեան մէջ իրենց կը նպաստեն: Գիւսնապիտան կան մարմնը մեծ տարակոյս (scepticism) և յոռետեսութիւն ցուցնել սկսելով հանդերձ, կը խորհի որ Օսմանեան կառավարութիւնը դեռ ժամանակ ունի յոյժ անփափաքի խոչընդոտներն արգիլելու համար, եթէ զիտնայ զիմէլ անյապաղ և ազգու որոշումներու: »

Փութացի օրու ն այս տեղեկագիրն Առաքելի միջոցաւ ներկայացընել Հայութեան: Մեր Հայկական դատը ամենաարդար գատ մ'է և անոր լուծումը պէտք ունի արդար հայեցողութիւններու, արդար խօսքի և արդար վարմունքի: Ինչպէս որ մենք թուրք պետութեան կապակցութեամբ պիտի իւր երկրին և բնակչաց օգտին համար՝ հին ատենները ըրածին պէս յամառ և կամակոր կամ թող և եղեւորէն անհոգ չըլլայ, նմանապէս մենք ևս պէտք չէ որ ծուռ ու մուռ և վրաստանի կարծեաց մէջ խոտապարանոց ըլլանք, այլ պատրաստ գտնուինք իսկ մը վարչական կարեւոր պատասխանատւութիւններ անձամբ մեր ուսին վրայ առնելու: Ռուսիա, կրթութեան և բանիւրն հայէն՝ աւելի նուազը չըստպատուիր:

Կ. ՅԱՆՈՒՆԵԱՆ

30 կին առնելով, աղքատները մէկ կին խակ չեն կրնար առնել: Եթէ թուրքիոյ մէջ ամուսնալուծում եղած ըլլար, հաւանական է որ աղքատներն ալ երբեմն ամուսնալուծու առիթն առնէին: սակայն հոն երբ այդ մը նոր կին մ'առնէ, հինը իբր սպասուհի կը դործածէ: Կիներուն մէջ դադափարի ամենագոյն հետքն խակ չկայ: Թուրք կիները շատ շատ տեսակ մը հաճելի անասուններ կըրնան համարուիլ: Եթէ մէկը իրենց հարցնէ թէ ինչ կարծիք ունին կընոյ՞ ընտրական իրաւունք ըստած նոր տեսակ շաքարեղէն մըն է, ինչ է: Թուրք կինը երիտասարդութեան միջոցին գիրկ առնուելիք սիրուն չնիկ մըն է. խակ երբ ծերանայ, տան մէկ կարասին կը նկատուի: Պաշտօնական պատերազմը ամէն բանէ առաջ թուրք և պուլկար կնոյ, արեւմտեան ամուսնական եղանակին ու բազմակնութեան միջև պայքար մըն է...»

Իսկականութիւն ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԳՈՄ

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻՐԻՓԻՍ

Բ. Գուռն որոշած է բարեկարգիչ յանձնաժողով մը զրկել Հայաստան: Ժողովին նախագահութիւնը յանձնուած է Էվգենի Նախորդ Նախարար Խայրի պէյին և անդամներն են պետական խորհրդի բնագ. քարտուզար Զիյա պէյ, Էվգենի Նախարարութեան բարձրագոյն խորհրդի նախագահ Հաճի Էվլիա Էփէնտի, վճարակ բարձրագոյն ատենանի անգամ Նէշիքէրմեան Գաբրիէլ Էփ. և Կ. պուլսի վերաքննիչ ատենանի անգամ Մուսիչեան Գարաթիւն Էփ.: Կըսուի թէ Գանձնաժողովը Կ. պուլսէն ճանաչող պիտի ելնէ Պաշտօնական հաշտութենէն յետոյ: Ո՞վ գիտէ թէ մինչև այդ տեսն ինչ փոփոխումներ ինքնթարկուի գեռ այս յանձնաժողովի խնդիրը:

— Քաղաքական ժողովի որոշման համեմատ Պատրիարքարանի կողմէն պատուիրակութիւն մը առաջ հինգ շաբթի օր (11/24 ապրիլ) գնացեր է Բ. Գուռն, ներքին գործերի նախարար Հաճի Սաիլ պէյի ուղարկութիւնը հրաւիրելու: Կիլիկիայէն հասած վրդովիչ բուրբին վրայ և պահանջելու որ խաղաղութիւնն ապահովութիւնը պահպանելու միջոցներ գործադրուին: Հաճի Սաիլ պէյ յանձնարարել է պատուիրակութեան տեսակցիլ իր խորհրդականի հետ: Պատուիրակութիւնը որ կը բաղկանար պատրիարքական փոխանորդէն (Պատրիարքը գեռ բաւական տուրջ չէր վճար ինքզինքը), Քաղաքական ժողովի ատենապետ Գարայեան Ստեփան Էփ. և Պատրիարքարանի գործակալներէն, լուր զրկել է թէ ժա-

ղովին որոշմամբն է որ յատկապէս նորին վսեմութենէն տեսակցութիւն մը խնդրել եկած է: Նախարարը պատասխանել է թէ իր խորհրդականը իր փոխանորդն է, կրնան անոր հետ տեսնուիլ: Պատուիրակութիւնը նկատելով որ ժողովին որոշումն էր վերոյիշեալ ամենակարեւոր խնդիրներին համար ուղղակի նախարարին հետ տեսնուիլ, ստիպուել է վերադառնալ, առանց տեսնելու խորհրդականը:

— Վանի առաջնորդարանէն Կ. Պուլսի պատրիարքարանին եկած է մարտ 25/7 ապրիլ ամսաթիւ բողոքագիր մը Վանի գաղափարների քմահաճոյքներին դէմ: Հետեւալը քաղաքում մ'է անկէ:

«Այս անգամ դրած էինք թէ Ողբ ու խորխորեց գիւղերու խնդիրներէն համար Ողբիցիներէն 25 և խորխորեցիներէն 22 երիտասարդներ կը հետապնդուին, որոնք իրենց օձիքը ձեռք չտալու համար փախուտական դարձած են:

Այս կարգի հետապնդութիւններ տակի ընդարձակ սահմանի մը վրայ սկսան կատարուիլ: Երբին եղիտարեան անուն խառնակոնիցի աղագոյն մը ձերբակալուելով, տեղս բերուեցաւ և բանտարկուեցաւ՝ գիւղացիները բանի կերպով զինելու ամբաստանութեամբ: Միևնոյն պատճառով կոչնագրեր զբերուած են Մանտան գիւղացի Խօթը աղագոյններու, որոնցմէ մէկը բանտարկուած է: Փիւրկարիկ և Կոճ գիւղացի հինգ աղագոյններ, ինչպէս նաև քաղաքի մէջէն 10-15 անձեր, ունեւ կոչնագրով և ուրիշներ առանց կոչնագրի, կը հետապնդուին թէ՛ գաղափարների և թէ՛ օտարականութեան կողմէ:

Այս հետապնդող աղագոյնները չեն պատասխաներ իրենց եղած հրաւերին, ոչ թէ այն պատճառով որ մեղաւոր կը համարին ինքզինքնին, այլ անոր համար որ գաղափարներ պէտք եղած փառհաւթիւնը չեն ընդունել իրենց թէ արդարութեամբ գաղափարներ պիտի ըլլայ ու անպարտութիւնները պիտի ճանչցուին և թէ ասիական պիտի ըլլայ արագ կերպով և չպիտի ստիպուին ամբաներով ու տարիներով բանտը պատկերուի:

Նկատելի պարագայ մըն է, որ երբ Հայերը զինելու ամբաստանութեամբ մարդիկ կը հետապնդուին ու կը բանտարկուին, անգին ոչ մէկ արգելք չի յարուցար Քիւրտերուն ու Թիւրքերուն, որոնք յոտից զբաղու գինուած են կատարեալգործւած գէնքերով: Իսկ Հայերուն դէմ այդպիսի արգելք դրուելէն զատ, թէ՛ անոնց տուններ կը խուզարկուին՝ գէնք փնտնելու պատրուակով, ինչպէս եղաւ Կարկաւ և այժմ Պաշտօնական և թէ մարդիկ գաղափարների և բանտարկութեան կը գաղափարուին:

Կառավարութեան ցոյց տուած այս խտրական ընթացքին և գաղափարների

կողմէ տեսնուած զեղծումներուն և յատկապէս պատճառով շատ բընական է որ հետապնդող Հայերէն շատեր չլստահին ինքզինքնին գաղափարների քմահաճոյքներուն ենթարկելու: Այս կերպով օրըստօրէ փախուտականներուն թիւը կը շատնայ, ինչպէս էր բռնապետութեան տեսն: Այսպիսի արտասովոր վիճակ մը երկրի խաղաղութեան սպառնացող հանգամանքն ունի, որուն վրայ կարծէ լուրջ ուղարկութիւն դարձնել:

— Տ. Մաղաքիա Արքեպ. Օրմանեան Աղ. Երեսփոխանական Ժողովի քուէովը անպարտ արձակուելէն յետոյ, վիճակով զագրած եկեղեցական երեսփոխաններին տեղ Կ. պուլսի եկեղեցականների Համագումար Ժողովէն ընտրուած երեսփոխաններէ մին ալ ինք եղած է: Այժմ սկսած է նաև պաշտօն և պատարագ մատուցանել Ղալաթիայի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ:

«ՊԻՐՈՒՄԻՆՆԻ ՎԷՏՈՄՍԻ» ՌՈՒՍ ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԹԱԿԻՅԸ

Ռուսական մայրաքաղաքի լրագիրներէն «Պիրոմիննի Վետոմսի» օրաթերթի թղթակից Տ. Օլիկինի յատկապէս Թիւրքահայաստան զբերուելու և Հայերի թշուառ վիճակին վրայ իր թերթին թղթակցութիւնները զրկելը հրատարակած էինք Արմենիա 37րդ թուին մէջ:

Տ. Օլիկինն վանէն մեկնած ժամանակ, այն տեղի Ալիադանք շաբաթաթերթին մէջ հրատարակելու և Վանի Հայ հասարակութեան ուղղած իր հետեւալ գրութիւնը:

«Ճանապարհակալութիւնը գէպի միւս Հայկական նահանգները, ես իմ պարտքն եմ համարում գիմել Վանի Հայ հասարակութեան, որտաղին երախտագիտութեան արտայայտութեամբ այն վերմ ընդունելութեան և պատրաստակամութեան համար, որ ցոյց տուին ինձ իմ աշխատանքների մէջ, և որոց ես հանդիպեցի կամ ըստացայ Հայ մտաւորականութեան ներկայացուցիչներէ: Գրա հետմիտսին, ես յոյս ունիմ, որ ռուս թղթական կըցի առաջին գաղափար կը ծառայէ ամրացնելու այն կուլտուրական և կրօնական կապը, որ պատմականօրէն զոյութիւն ունի Հայ և ռուս ժողովրդի մէջ:

Յայտնուած եմ նաև իմ հնորհակալութիւնը նորին վսեմութեան կուսակալ Իլիկին Էփէյին եւ զինուորական հրամանատար Չարիւր փաշային, նրանց սիրալիւ ընդունելութեան և ուղարկութեան համար:

«Բիրոմիննի-Վետոմսի» թղթակից OLGENINE»

— Էրզրումի Գառաջ երկօրեայ թերթին մէջ կը կարգանք թէ Տ. Օլիկինն Էրզրում հասնելով ինչեաներ է ռուս հիւպատոսարանը: Ամբողջ պաշտօնէութիւնը և կուսակալը այցելել են Օլիկինին, ճաշի են հրաւիրել, իսկ Հայերը ստան վերաբերուել են:

Գուցէ քաղաքագիտական խոհեմութիւն համարել են այդ... րայց անկեղծութիւնը աւելի օգտակար է:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Անցած կիրակի օր (մայիս 5) Ժանտ'Արքի տօնը, ինչպէս ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Մարտիլի մէջ ալ տօնուեցաւ հանդիսաւորապէս: Գիշերը չըքեղ և հիւսնայի գեղեցկութեամբ լուսավառութիւններ և հրախաղութիւններ եղան: Ընկերութիւնների երաժշտականութիւն իրենց հայրենասիրական ոգեւորչ նուագներով կը թնդացունէին փողոցները: Տեսնելու արժանի բան էր թէ ինչ խանդավառութեամբ ժողովուրդը կը մասնակցէր այդ հայրենասիրական հանգէսին: Մեր հեռաբնակ աղագիցներէն կան որ հետէն շատ սխալ գաղափար մը կազմած են Ֆրանսայի վրայ, կարծելով զայն երկիր մը ուր հայրենասիրական զգացումը թուլցած է և բարոյական ապականութիւն կը տիրէ: Գուցէ իրենք սխալ կրմբունեն հայրենասիրութիւն և բարոյականութիւն բառերի խմատը: Իրենց երեւակայած կամ ուրիշներէ խմալով ճանչցած Եւրոպան տարբեր է և բուն Եւրոպան ուր մենք կապրինք, տարբեր է...: Ո՞վ է մեղաւոր թէ կան այնպիսի հայ երիտասարդներ ալ որոնք Ֆրանսա կամ Եւրոպա գալով կը սովորն այստեղ այնպիսի բաներ որ ամէն տեղ ալ կան և սովորու համար պէտք չունէին մինչև Եւրոպա գալու: Իսկ չեն ուզած տեսնել և սովորիլ այնպիսի բաներ որ այստեղ պէտք է սովորէին:

Վերադառնալով գործերին գարմա նոյ Ֆրանսահայերի կարմիր խաչի ընկերութիւնը օգտուելով Ժանտ'Արքի տօնախմբութենէն, փոքրիկ Ծաղիկներ (petite fleur) ծախու հանած էր նոյն օր: Հայրենասիրութեան և մարդասիրութեան կամաւորներ արձանագրուած հազարաւոր օրիորդներ, ընկերութեան գանձանակները ձեռքերնին, փողոցները կը շրջէին և անցորդների կուծքին վրայ կը զետեղէին «փոքրիկ ծաղիկ»ը, փոխաբերէն փոքրիկ նուէր մը ստանալով զանաձանակին մէջ: Այդ օր գանձանակներին մէջ ձգուած 10ական կամ քիչ մը աւելի սանդիմներով 34.000 ֆրանկ գի չափ հասով մը յաջողած են գոյացունել այդ օրիորդներ կարմիր խաչին համար:

— Մեզ կը հարցնեն թէ Տ. Եղիշէ Գալչընեան քահանային դէմ եղած գանդամները քննելու համար կազմուած Գանձնաժողովը ինչ բնական չե ցարգ գեռ չէ ներկայացուցած զինք ընտրող Ընդհանուր ժողովին: Խմբագրութիւնս աւելի յարմար կը կարծէ բնայայտ հարցումի պատասխանը փնտիլ յանձնաժողովէն քան թէ ինք իր կողմէ բան մ'ըսել:

— Եւգենիկացի ռուսաւոր Տ. Երմանդ Գովալիմեան անցած հինգշաբ-

Թի երեկոյ Գորնիշի թրամվէյին մէջ նստած ժամանակ ցաւալի արկածի մը ենթարկուած է : Յանկարծ քամին իր գլխարկը թռցունելով փողոց նետեր է : Յովակիմեան առանց կեցունել տալու թրամվէյը ուղեր է իսկոյն վար իջնել գլխարկն առնելու համար և ինկեր է սարայատակին վրայ, որով ձախ թեւը կտորեր է : Սնմիջապէս բռնակալան օգնութիւն հասցունելէ յետոյ փոխադրուած է Գօնէքսիօն հիւանդանոցը, բոլորովին առողջացունելու համար : Բարեբաղդապէս վտանգաւոր չէ վիճակը :

ՊԱԼԵՍՏԻՆԱՆ ՊՍԵՐՍՈՒՄԸ

Մեծ տէրութիւններ կողմէն հեռակալ զեկոյցը ապրիլ 21ին հաղորդւած էր Մօնթէնէկրօի կառավարու թեան :

« Պատիւ ունինք հաւաքարար յայտարարելու Մօնթէնէկրօի թագաւորական կառավարութեան թէ Սքիւ գարիի առնուելովը բնաւ չփոխուի : Եւրոպայի հիւսիսի և հիւսիսային արեւելքի սահմաններին համար տէրութիւններին տուած որոշումը : Հեռակալէն պէտք է կարելի եղածին չափ ամենակարճ ժամանակի մը մէջ մեկնել Սքիւ գարիէն և յանձնել զայն տէրութիւններին որոնց ներկայացուցիչներն են միջազգային նաւատորմի հրամանատարները :

« Մօնթէնէկրօի թագաւորական կառավարութիւնը կը հրաւիրուի շուտով պատասխան մը տալ այս զեկոյցին : »

Մօնթէնէկրօի կառավարութիւնը ապրիլ 30ին պատասխանեց այդ ծանուցողին, իր լուրջութեամբ ժառանգանելով մեծ տէրութիւններին և միանգամայն ցաւ յայտնելով որ տակաւին այս բաժնի որոշապէս չգիտեր Ու. պանիաի համար ծրագրուած սահմանափակումը : Մօնթէնէկրօի կառավարութիւնը նկատի կառնէ մեծ տէրութիւններին ապրիլ 24ին պաշտօնական միւս Դաշնակիցներին բրած զեկոյցը և հետեւապէս խաղաղութեան բանակցութիւններին միջոցին կուզէ վերապահել Սքիւ գարիի խնդրին ալ երբ Դաշնակից տէրութիւնները մեծ տէրութիւններին հետ քննութեան պիտի ենթարկեն Ալպանիաի վերջնական սահմանադրումը :

Ինչպէս կերելի, Մօնթէնէկրօ տրամադիր է ինչ ինչ պայմաններով զիջումը նկատելու բայց Աւստրիա կը պահանջէ որ Մօնթէնէկրօ անպայման յանձնէ անմիջապէս Սքիւ գարին :

— Հինգ մեծ տէրութիւններ կը պօշի գեապաններէն ստորագրուած հաւաքական ծանուցագիր մը մայիս 1ի առաւօտ յանձնուեցաւ Բ. Դրան, պահապանելով անմիջապէս դադարեցունել թշնամութիւնները և արդէն ծանօթ հիմերի վրայ խաղաղութեան նախնական պայմանները ստորագրելու համար պատուիրակներ և ժողովատեղ որոշել :

Միևնոյն իմաստով ծանուցագիր մը յանձնուած էր նաև Պալքանեան դաշնակից տէրութիւններին :

Պատերազմող երկու կողմերէն ընդունուած է մեծ տէրութիւններին առաջարկը և խաղաղութեան բանակցութիւններին ժողովատեղը պիտի լինի Գարձեայ Լոնտոն : Կըսուի թէ խաղաղութեան գործը զիջողութեամբ համար տէրութիւններին իրենք պիտի ներկայացունեն դաշնագրի ծրագիրը, Թիւրքիաի և Պալքանեան դաշնակիցներին պատուիրակներին ստորագրել տալու համար :

— Տ. Չարիքօֆ (Կ. պօլսի ռուսական նախկին դեսպան) որ վերջերս Յարին ունկնդրութեան արժանացած էր, Սերպիաի մայրաքաղաքը կը գրտնուի այժմ : Կըսուի թէ արտաքին գործերի նախարար Տ. Սազոնովի կողմէն կարեւոր պաշտօնով մը զրկուած է հոն : Տ. Չարիքօֆ ծանօթ է իրրեւջերմ կուսակից մը Պալքանեան Դաշնակցութեան գաղափարին որի նպատակը պէտք է լինի Պալքանեան տէրութիւններին ինքնապաշտպանութիւնը Աւստրիաի դէմ : Հիմա որ Պալքանեան դաշնակից տէրութիւններին միջև հակառակ շահերի ընդհարումներ սկսած են երևում գալ, Չարիքօֆ պէտք է աշխատի համերաշխութիւնը ամրապնդել անոնց միջև :

— Ռուսիա ծանուցեր է Մօնթէնէկրօի թագաւորին որ եթէ չհամաձայնի Լոնտոնի դեսպաններին ժողովի որոշման, Աւստրիաի և Իտալիաի կառավարութիւններին պիտի թողաւ իր որ եւրոպայի կամքը յարգել տան :

— Կըսուի թէ Աւստրիա և Իտալիա համաձայնած են Ալպանիան իրենց մէջ բաժնելու, առ այժմ աղդեցութեան շրջանակներին : Հիւսիսային մասը՝ որի մէջ կը գտնուին Սքիւ գարիի և Տիւրաքիայի նահանգները, կը պատկանին աւստրիական աղդեցութեան շրջանակին, իսկ հարաւային մասը՝ որի մէջ կը գտնուին Վալոնիա, Էլպանիա և Արկիթրօպօլի նահանգները, իտալականին :

— Բ. Դուռը խաղաղութեան բանակցութիւններին համար իր կողմէ պատուիրակ ընտրած է Պէրլինի դեսպան Օսման Նիզամի փաշան, հանրային շինութիւնների նախարար Պաճարիա էֆէնտին (Վիզ) և Բէշիտ պէյը, վերջինը իրաւագէտ խորհրդականի պաշտօնով :

— Լոնտոնի դեսպանների ժողովին մայիս 5ի նիստը բացառիկ կարեւորութիւն մ'ունեցաւ : Անգլիաի արտաքին գործերի նախարար սըր Էտուարտ Կրէյ, որ կը նախագահէր ժողովին, յայտարարեց թէ Մօնթէնէկրօի նիստը թագաւորէն ստացած է հեռակալ հեռագիրը :

« Իմ կառավարութիւնն ապրիլ 30ի ծանուցագրին մէջ բացատրած է Սքիւ գարիի խնդրին նկատմամբ իր բռնած դիրքի պատճառները : Այդ դիրքը արդարութեան անջնջելի սկզբունքներին համաձայն է : Անգամ մը ևս, իմ ժողովուրդիս հետ մէկտեղ, կը հաստատեմ պատմութեամբ և աշխարհակալութեամբ նուիրագործուած մեր իրաւունքները : Իմ, ինչպէս և իմ ժողովրդի, արժանապատուութեան

զգացումը չթողաւ որ առանձնապէս կատարուած աղգարարութիւններին ենթարկուի : Ռուսի տէրութիւններին ձեռքը կը յանձնեմ Սքիւ գարի քաղաքին բաղդը : »

Այս հեռագրի ընթերցումը լաւ տրպաւորութիւն մ'ունեցաւ ժողովին վրայ որ խորհրդակցեցաւ թէ ինչ միջոցներով պէտք է յանձնուի Սքիւ գարին մեծ տէրութիւնների ձեռքը : Որոշուեցաւ որ պաշարող նաւատորմի ընդհանուր հրամանատարը հրաւիրէ իւրաքանչիւր աղգութեանէն շոկատ մը զօրք ցամաք իջնելու և տոնք գրաւելով Սքիւ գարին, քաղաքին ուստիականութիւնն ընեն : Յետոյ հրամանատարներին իրենց մէջ կարգադրեն այդ գրաւման մանրամասնութիւնները, այնպէս որ գրաւումն իր միջազգային ընդթր պահպանէ :

ԹԻՒՐԿԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանի ընդհանուր դատախազը, որ մասնաւորապէս Հայերին դէմ իր թշնամական հետապնդումներով նշանաւոր հանգիստացած էր վերջերս, պաշտօնակն եղած է :

— Թիւրք թերթերը կը հերքեն այժմ այն լուրը որ ասիէ առաջ տրւած էին թէ իշխան Սապահեդինը ձերբակալուելու հրամանագիր եղած է :

— Վիէննայէն կը հաղորդեն « Էքստր Փաշի » ին թէ Կ. պօլսի ռուսական դեսպանն իմացած լինելով որ մտադրութիւն կայ Էնկիւրի-Սիվասի երկաթուղային գիծը գերմանական խմբակի մը յանձնելու, դիտողութիւններ բրաւ Բ. Դրան, ինչեղանելով որ այդ մասին բոլոր օտարազգի դրամատէրներին վրայ նախադատութեան իրաւունք ունի Ռուսիան :

— Հռոմի « Ճիօրնալէ տիդալիա », ին հեռագրած են Պրինտիլիէն թէ օսմ. Սահմանադրութեան վերահրատարակման հետոսներէն Նիազի պէյ ապրիլ 29ի երեկոյին Վալոնիայէն Պրինտիլի երթալու համար « Ատրիադիք » շոգենաւը մտնելու միջոցին կամուրջի վրայ ընկողմիցի հարուածնելով սպաննուեցաւ իր թիկնապահ հետ մէկտեղ : Սպաննուները իրենց գործը կատարելէ յետոյ հանգարտութեն հեռացան :

Կատարեալ անիշխանութիւն կը տիրէ Վալոնիայի մէջ, ժողովուրդը սաստիկ անձկութեան մէջ է, վախճալով թէ Նիազի պէյի բարեկամ Ճավիտ փաշան որ 25.000 թիւրք զօրքերի գլուխը կը գտնուի և շատ հեռուները չէ, գուցէ վրէժ լուծելու համար յարձակի Վալոնիայի վրայ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Շարունակուած է
Բաժանորդագրութիւնը 1913 թ.

ՄԱՐՏ

Դրական, քաղաքական և հասարակական երկչաքաթաթերթի :

Տարեկան բաժնեգին 4 ռպլ.

Կէս տարուան 2 ռպլ.

Հասցէ՝ Rédaction de la revue « Mart »
MOSCOU (Russie)

Խմբ. հրատ. Է. Թումանյան Կայնոնի

Հրատարակուեցաւ

Օրուան ամենէն հետաքրքրաշարժ պատմութիւնը

Պատկերազարդ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԵՏԸ

Յակոբ Յ. Թերզեանի

(5 հատոր, 864 էջերէ կազմուած և 160 պատկերներով զարդարուած)

Կիլիկիոյ աշխարհասարուռ շարքին՝ ականատեսի լիակատար իրակաւութիւնները բովանդակող և ամենամեծ զոհողութիւններով հրատարակող այս պատկերազարդ, գրական եւ գեղարվեստական գիրքը՝ կարճէ որ ամէն հայ անպատճառ և անպատճառ առնէ և կարդալէ ետքը գուրգուրանքով պահէ : Գիրքը՝ բաղդատմամբ գործին մեծութեամբ աննշան է, անկազմ 30 դրչ. և կազմուած ու փայլուն թուղթով 40 դրչ. Արտասահմանի համար 10 ֆրանք : Ստանալու համար՝ կանխիկ դրամով դիմելու է հեղինակին Mr. Agop Terzian

Pharmacien

Koum-Kapou,

Constantinople

6-20

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Օրաթերթ

տարեկան վեցամսեայ

Կ. Պօլս.	75 դրւչ	40 դրւչ
Գաւառները ...	100 »	50 »
Ամերիկա.	6 տօլար	3 տօլար
Ռուս երկրները	30 ֆրանք	15 ֆր.

Հասցէ՝ Rédaction du journal AZA - TAMART.

Constantinople (Turquie):

POUR LES PEUPLES D'ORIENT

Organe des revendications arméniennes, paraissant le 10 et le 25 de chaque mois.

Directeurs : Francis de PRESSENSÉ et Victor BÉRAUD.

Abonnements : France, 8 fr. Etranger, 10 fr.

Adresse de l'Administration : 31 Villa d'Alésie. 111 ter, Rue d'Alésia, PARIS XIVe.

Adresse de la Rédaction : M. Vrandi, 4, rue Crebillon. PARIS 5e.

Այս թերթի կէսը ֆրանսերէն է և կէսը անգլիերէն. այնպէս որ թէ՛ ֆրանսագէտներ և թէ՛ անգլիագէտներ կրնան օգտուիլ անկէ :

Հրատարակուած է արդէն ապրիլ 25ի (10րդ) թիւը :

ՅՆՈՒՆ—ԻՐԱՆԻ

Տ. ՅԱՐԺԱԿԱՆԻԱՆ

ՄԱՐՏԵՑԻ

Հայերէն տպարան Մ. Փոքրագալեանի
Le Gérant : François CARRIERE
Mazille. — Imprimerie M.